

Sygn. akt IV CSK 287/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
w W.

przeciwko M. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 12 stycznia 2012 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 10 lutego 2011 r.,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w punktach I, III i IV oraz oddala apelację;**
- 2. obciąża powódkę kosztami postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi w Sądzie Okręgowym.**

Uzasadnienie

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. w pozwie skierowanym przeciwko M. K. żądała zasądzenia kwoty 79 943,13 zł z odsetkami liczonymi jak dla zobowiązań podatkowych od dnia 23 lutego 2010 r.

Sąd Okręgowy nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 31 marca 2010 r. nakazał pozwanemu, aby zapłacił powódce kwotę 79 943,13 zł z odsetkami liczonymi jak od zaległości podatkowych od dnia 23 lutego 2010 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami sądowymi w kwocie 1 000 zł i kwotę 3 617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

M. K. wniósł o uchylenie nakazu zapłaty i oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 30 września 2010 r. Sąd Okręgowy uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 31 marca 2010 r. i oddalił powództwo oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że strony łączyła umowa z dnia 13 grudnia 2004 r. o dofinansowanie projektu, na mocy której pozwanemu jako beneficjentowi została przyznana pomoc w kwocie 50 000 zł. Na pozwanego (beneficjenta) zostały nałożone obowiązki szczegółowo określone w § 5 ust. 1 umowy, m.in. obowiązek uzupełnienia wykształcenia w celu spełnienia wymagania dotyczącego kwalifikacji zawodowych, w przypadku, gdy wymaganie to nie było spełnione w dniu złożenia wniosku o dofinansowanie realizacji projektu (§ 5 ust. 1 pkt 9 umowy). Beneficjent zobowiązał się do zwrotu pomocy wraz z odsetkami liczonymi jak od zaległości podatkowych, w wypadku m.in. niewypełnienia co najmniej jednego z obowiązków, o których mowa w § 5 ust. 1 umowy. Mógł domagać się zwolnienia od wykonania określonego obowiązku lub zmiany terminu jego wykonania jedynie wtedy, gdy przyczyną niewykonania lub opóźnienia była siła wyższa (§ 7 ust. 1 umowy). Zabezpieczeniem wykonania umowy był weksel niezupełny *in blanco* wraz z deklaracją wekslową.

W 2008 r. pozwany uzyskał tytuł wykwalifikowanego rolnika w Zespole Szkół w W., co dało mu wykształcenie równorzędne z zasadniczym zawodowym, a w

dniu 1 września 2009 r. rozpoczął naukę w pierwszej klasie Technikum Rolniczego dla dorosłych w B. Pozwany nadal prowadzi gospodarstwo rolne i nie było zastrzeżeń co do spełnienia przez niego warunków dotyczących poziomu kultury rolnej oraz ekonomicznych i sanitarnych.

Sąd Okręgowy podkreślił, że podstawy prawne przyznanej powodowi pomocy finansowej wynikały z rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 września 2004 r. w sprawie przyjęcia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” (Dz. U. Nr 197, poz. 2032) oraz rozporządzenia z dnia 8 września 2004 r. w sprawie Uzupełnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 - 2006” z załącznikiem pod nazwą „Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego - Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 - 2006” (Dz. U. z 2004 r. Nr 207, poz. 2117). Sąd Okręgowy wskazał, że pozwany po zawarciu umowy podjął starania o rozpoczęcie nauki, ale żadna z lokalnych szkół nie prowadziła kursów kształcących w zawodzie rolnika na poziomie średnim dla osób posiadających wykształcenie podstawowe. W związku z tym pozwany wielokrotnie zwracał się telefonicznie i osobiście do pracowników Agencji z prośbą o pomoc, ale jej uzyskał. Dlatego Sąd Okręgowy przyjął, że powódka nie przestrzegała zasad lojalności obowiązującej strony stosunku zobowiązaniowego. W konsekwencji uznał, że powódka nie może skutecznie powoływać się na niespełnienie obowiązku uzupełnienia wykształcenia przez pozwanego, skoro nie można mu zarzucić braku należytej staranności w wykonywaniu obowiązków umownych (art. 472 k.c.). Niemożność podjęcia przez niego nauki w odpowiedniej szkole miała zatem charakter obiektywny. Pozwany wypełnił zaś pozostałe obowiązki.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego, który zaskarżyła w całości.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 10 lutego 2011 r.:

I. Zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty z dnia 31 marca 2010 r. wydany przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 79 943,13 zł, w tym kwotę 50 000 zł z odsetkami określonymi jak dla zaległości podatkowych od dnia 23 lutego 2010 r. zaś kwotę 29 943,13 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 23 marca 2010 r., oddalił powództwo w pozostałej części i zasądził od pozwanego na rzecz powódki 4 617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

II. Oddalił apelację w pozostałej części.

III. Zasądził od pozwanego na rzecz powódki 3 998 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

IV. Zasądził od pozwanego na rzecz powódki 2 700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że pozwany nie wypełnił obowiązku dotyczącego zdobycia wymaganych kwalifikacji i uzupełnienia wykształcenia w terminie przewidzianym w § 5 ust. 1 pkt 9 umowy. Pozwany, legitymując się wykształceniem podstawowym i nie posiadając minimum pięcioletniego stażu pracy w gospodarstwie rolnym, był obowiązany uzyskać średnie wykształcenie rolnicze. Nie dopełnił jednak tego obowiązku. W ocenie Sądu Apelacyjnego, trudności związane z brakiem określonego rodzaju szkoły w pobliżu miejsca zamieszkania pozwanego nie mogą być potraktowane w kategoriach siły wyższej, bowiem pozwany mógł podjąć naukę w innej szkole lub w systemie kursowym, istniała też do dnia 1 lipca 2007 r. możliwość złożenia egzaminu eksternistycznie.

Według Sądu Apelacyjnego, ze względu na to, że programy pomocowe były finansowane ze środków publicznych krajowych lub współfinansowane z publicznych środków wspólnotowych, także przepisy prawa wspólnotowego zawierały uregulowania dotyczące warunków udzielania pomocy w podejmowaniu działalności przez młodych rolników - rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR) oraz zmieniające i uchylające niektóre rozporządzenia (Dz.U.UE.L.1999.160.80) oraz rozporządzenie Komisji (WE) nr 817/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczegółowe

zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR; Dz.U.UE.L.2004.153.30). We wskazanych aktach prawnych, mających bezpośrednią skuteczność w polskim systemie prawnym, jednym z warunków udzielenia pomocy młodym rolnikom było m.in. posiadanie przez nich odpowiedniej wiedzy i umiejętności zawodowych w dacie podjęcia decyzji o przyznaniu pomocy. W drodze wyjątku przewidziano okres dostosowawczy, nieprzekraczający 5 lat od daty rozpoczęcia działalności (art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 1257/1999 i art. 4 rozporządzenia nr 817/2004). Podobne regulacje znalazły się w załączniku do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 września 2004 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, chybiony okazał się zawarty w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zarzut dotyczący nierówności stron umowy będącej przedmiotem sporu. Pozwany znał ostateczny termin przedłożenia dowodu potwierdzającego uzupełnienie wykształcenia, nie skorzystał jednak z prawa złożenia wniosku o zmianę umowy w tym zakresie. Te okoliczności nie świadczą o nieporadności pozwanego, ale o lekceważeniu przez niego postanowień umowy.

Pozwany w skardze kasacyjnej zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 354 § 1 oraz art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 4 ust. 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 817/2004 w związku z art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 przez błędną wykładnię, a także naruszenie przepisu postępowania, mianowicie art. 102 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny uznał, że pozwany był obowiązany uzyskać średnie wykształcenie rolnicze. Jednakże nie wynika to ani z żadnego aktu normatywnego, ani z wiążącej strony umowy.

Według art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r., „Pomoc młodym rolnikom w celu ułatwienia im podejmowania działalności w rolnictwie będzie przyznawana pod następującymi warunkami: rolnik ma mniej niż 40 lat, rolnik posiada odpowiednią wiedzę i umiejętności zawodowe, rolnik rozpoczyna prowadzenie gospodarstwa rolnego po raz pierwszy, w zakresie

gospodarstwa: można wykazać jego żywotność ekonomiczną oraz spełnione są minimalne wymogi dotyczące środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt, rolnik ten jest kierownikiem gospodarstwa.”. Stosownie zaś do art. 4 ust. 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 817/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r., „Okres nieprzekraczający pięciu lat od rozpoczęcia działalności może być przyznany w celu spełnienia wymogów odnoszących się do umiejętności i kompetencji zawodowych, rentowności ekonomicznej i minimalnych norm dotyczących ochrony środowiska, higieny i dobrostanu zwierząt, jeśli młody rolnik potrzebuje okresu dostosowawczego, w którym podejmie działalność lub zrestrukturyzuje gospodarstwo.”. Są to sformułowania na tyle ogólne, że oczywiście nie można ich interpretować w taki sposób, iż beneficjent musi uzyskać co najmniej średnie wykształcenie rolnicze.

Dwa rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 września 2004 r. i z dnia 8 września 2004 r. są na tyle niejasne, że w ogóle trudno w nich odnaleźć treść normatywną. Dopiero z załącznika do drugiego z tych rozporządzeń, zawierającego „kryteria dostępu”, można się dowiedzieć, że „Pomoc w ramach działania może być przyznana, jeżeli spełnione są następujące warunki (...) gospodarstwo rolne, którego dotyczy projekt, jest prowadzone przez osobę o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych (...) w przypadku wnioskodawców - osób fizycznych, wymagane jest, aby osoba taka posiadała:

- wyższe lub średnie wykształcenie rolnicze lub
- zasadnicze zawodowe wykształcenie rolnicze lub tytuł kwalifikacyjny w zawodzie przydatnym do prowadzenia działalności rolniczej i co najmniej 3-letni staż pracy w gospodarstwie rolnym, lub
- wykształcenie wyższe na kierunku innym niż rolniczy i co najmniej 3-letni staż pracy w gospodarstwie rolnym albo wykształcenie wyższe na kierunku innym niż rolniczy i ukończone studia podyplomowe na kierunku związanym z rolnictwem, albo wykształcenie średnie nierolnicze i co najmniej 3-letni staż pracy w gospodarstwie rolnym, lub
- wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe i co najmniej 5-letni staż pracy w gospodarstwie rolnym”.

W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy pozwany po czterech latach od zawarcia umowy uzyskał zasadnicze zawodowe wykształcenie rolnicze i rozpoczął naukę w technikum rolniczym. W chwili zawarcia umowy nie spełniał więc żadnego z kryteriów dostępu. W celu zatem ich spełnienia otrzymał „okres nieprzekraczający pięciu lat od rozpoczęcia działalności”.

Zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 9 wiążącej strony umowy z dnia 13 grudnia 2004 r. o dofinansowanie projektu, „Beneficjent zobowiązuje się (...) w szczególności do (...) uzupełnienia wykształcenia w celu spełnienia wymogu dotyczącego kwalifikacji zawodowych w przypadku gdy wymóg ten nie był spełniony w dniu złożenia wniosku o dofinansowanie realizacji projektu (...)”. Również zatem z umowy nie wynikało w sposób jednoznaczny, do czego w istocie zobowiązał się beneficjent.

Z ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie wynika, że beneficjent wielokrotnie zwracał się do pracowników Agencji z prośbą o pomoc, ale nie jej uzyskał. Dlatego Sąd Okręgowy trafnie przyjął, że powódka nie przestrzegała zasad lojalności obowiązującej strony stosunku zobowiązaniowego. Zgodnie z art. 354 § 1 k.c., dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje - także w sposób odpowiadający tym zwyczajom. Według zaś art. 354 § 1 k.c., w taki sam sposób powinien współdziałać przy wykonaniu zobowiązania wierzyciel. Takiego zaś współdziałania ze strony Agencji w niniejszej sprawie nie było. Co więcej, Agencja okazała zainteresowanie sprawą dopiero na etapie żądania od beneficjenta zwrotu dofinansowania.

Wobec zatem niejasności mających zastosowanie w niniejszej sprawie przepisów wspólnotowych (co w głównej mierze wynika z ich złego tłumaczenia), wieloznaczności przepisów dwóch rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz braku precyzji w sformułowaniach wiążącej strony umowy należy przyjąć, że beneficjent (pozwany), uzyskując zasadnicze zawodowe wykształcenie rolnicze i rozpoczynając naukę w technikum rolniczym spełnił wymagania (a nie „wymogi”) określone w umowie, w szczególności w § 5 ust. 1 pkt 9. W tej sytuacji trzeba ocenić, że sformułowanie zamieszczone *in fine* w uzasadnieniu

zaskarżonego wyroku, iż okoliczności sprawy świadczą o lekceważeniu przez pozwanego postanowień umowy, jest co najmniej niestosowne.

Wobec tego, że zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się uzasadnione, zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. stał się bezprzedmiotowy.

Z przedstawionych powodów, skoro wskazana w skardze kasacyjnej podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, a podstawa naruszenia przepisów postępowania okazała się nieuzasadniona, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.